

KUYDIRGI: SABABLARI, ALOMATLARI, KLINIK TASVIRI, TASHXISLASH, DAVOLASH, OLDINI OLISH

*Jizzax Abu Ali ibn Sino nomli jamoat salomatligi texnikumi
"Terapiya", "Yuqumli kasalliklar" va "Tibbiy profilaktika" kafedra mudiri
G'aybullayev Ollayor Hasan o'g'li*

Annotatsiya: Ushbu maqolada kuydirgi kasalligining sabablari, uning klinik belgilari, tashxislash usullari, davolash usullari va profilaktika choralari haqida batafsil ma'lumot berilgan. Kuydirgi *Bacillus anthracis* bakteriyasi tomonidan chaqiriladigan o'tkir infeksiyon kasallik bo'lib, inson salomatligi va hayoti uchun jiddiy xavf tug'diradi. Maqolada kasallikning turli shakllari, ularning klinik kechishi hamda kasallikni oldini olish bo'yicha tavsiyalar keltirilgan.

Kalit so'zlar: kuydirgi, *Bacillus anthracis*, infeksiya, klinik tasvir, tashxis, davolash, oldini olish, bakterial kasallik, zoonoz, epidemiologiya, sporalar, bioterrorizm.

KIRISH

Kuydirgi — zoonoz infeksiyon kasallik bo'lib, *Bacillus anthracis* bakteriyasi tomonidan chaqiriladi. Bu kasallik odatda hayvonlardan insonga yuqadi va tabiiy sharoitlarda uchraydi. U inson organizmiga teri orqali, nafas yo'llari yoki ovqat hazm qilish tizimi orqali tushishi mumkin. Agar o'z vaqtida tashxis qo'yilib, to'g'ri davolanmasa, kuydirgi og'ir asoratlari va hatto o'limga olib kelishi mumkin.

Kuydirgining sabablari va yuqish yo'llari

Kasallikning asosiy sababi *Bacillus anthracis* bakteriyasidir. Bu bakteriya qulay sharoitlarda sporalar hosil qilib, yillar davomida tashqi muhitda saqlanib qolishi mumkin. Kuydirgi quyidagi yo'llar bilan yuqadi:

- Kasallangan hayvonlar bilan aloqa qilish;
- Kuydirgi sporalari bilan ifloslangan suv yoki oziq-ovqat iste'mol qilish;
- Bakterial sporalarning nafas yo'llari orqali organizmga kirishi;
- Bioterroristik hujumlar orqali sun'iy tarqatilish.

Kuydirgi uchta asosiy shaklda uchraydi:

1. Teri shakli – eng keng tarqalgan turi. Bunda terida qora qobiq bilan qoplangan yaralar hosil bo'ladi. Bemorning umumiy ahvoli yomonlashishi, isitma va limfa tugunlarining shishishi kuzatiladi.

2. O'pka shakli – bakteriyalar havo orqali tushganda rivojlanadi. Bu holat pnevmoniyaga o'xshash bo'lib, nafas qisilishi, isitma va yo'tal bilan kechadi. Davolanmasa, o'lim darajasi yuqori bo'ladi.

3. Ichak shakli – bakteriyalar bilan ifloslangan oziq-ovqat yoki suv ichilganda rivojlanadi. Bemor ich ketishi, qusish va qorin og'rig'idan shikoyat qiladi.

4. Septik shakl – bakteriya qonga tushganda, sepsis rivojlanadi, bu esa ko'p organ yetishmovchiligiga olib kelishi mumkin.

Kuydirgini tashxislash uchun quyidagi usullar qo'llaniladi:

- Mikrobiologik tekshiruvlar – bakteriyani izolyatsiya qilish va identifikatsiya qilish;
- Polimeraz zanjir reaksiyasi (PZR) – DNK analiz qilish orqali bakteriyani aniqlash;

- Serologik testlar – organizmning bakteriyaga javob sifatida ishlab chiqargan antitanachalarini aniqlash;

- Rentgen yoki KT tekshiruvlari – o'pka shakli mavjud bo'lsa, o'pka holatini baholash uchun qo'llaniladi.

- Qon va najas analizlari – ichak va septik shakllarni aniqlashda yordam beradi.

Kuydirgi o'z vaqtida tashxis qo'yilib, davolansa, bemor to'liq tuzalishi mumkin.

Davolash quyidagi usullar bilan olib boriladi:

- Antibiotiklar – Penitsillin, Doksitsiklin va Siprofloksasin kabi dori vositalari samarali hisoblanadi;

- Simptomatik terapiya – bemorning umumiy holatini yaxshilash uchun dorilar qo'llaniladi;

- Og'ir holatlarda reanimatsion yordam – o'pka shaklida sun'iy nafas oldirish yoki boshqa shoshilinch choralar talab qilinishi mumkin;

- Immunoterapiya – antiserum va immunoglobulinlar orqali kasallikka qarshi kurashish.

Kuydirgi tarqalishining oldini olish uchun quyidagi choralar ko'rilishi lozim:

- Hayvonlarga emlash qilish – chorvachilikda kuydirgi tarqalishining oldini oladi;
- Gigiyena qoidalariga rioya qilish – qo'llarni yuvish, hayvon mahsulotlarini yaxshilab tayyorlash;

- Kasallangan hayvon va mahsulotlarni yo'q qilish – infeksiyani tarqatmaslik uchun qat'iy sanitariya qoidalariga rioya qilish;

- Profilaktik antibiotik terapiyasi – kuydirgi bilan aloqa bo'lgan shaxslarga profilaktika maqsadida antibiotik berish;

- Bioterroristik xavflarga qarshi kurash – laboratoriyalar va xavfli biologik moddalar ustidan qat'iy nazorat o'rnatish.

XULOSA

Kuydirgi — xavfli infeksiyon kasallik bo'lib, o'z vaqtida tashxis qo'yilmasa va davolanmasa, jiddiy oqibatlariga olib kelishi mumkin. Kasallikni oldini olish uchun gigiyenaga rioya qilish, hayvonlarni emlash va favqulodda holatlarda tibbiy yordamga murojaat qilish juda muhim. Ilg'or tashxis usullari va antibiotiklar yordamida kuydirgini samarali davolash mumkin. Shuningdek, global miqyosda bioterrorizmga qarshi profilaktik chora-tadbirlar amalga oshirilishi zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni Saqlash Vazirligi – Epidemiologiya qo‘llanmasi, 2022.
2. Ismoilov A. “Infektsion kasalliklar” – Toshkent, 2020.
3. World Health Organization (WHO) – Anthrax fact sheet, 2023.
4. Smith C. “Bacillus Anthracis and its Pathogenesis” – Medical Journal, 2021.
5. O‘zbekiston Respublikasi Sanitariya va Epidemiologiya Xizmati – Rasmiy ma‘lumotlar, 2023.